

УДК 334

**КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ**

**КЛАСТЕРИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ МЕХАНИЗМ ПОВЫШЕНИЯ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОТРАСЛИ**

**CLUSTERING ECONOMY AS AN EFFECTIVE MECHANISM TO IMPROVE THE
COMPETITIVENESS OF INDUSTRY**

С.М.Ніколаєнко, С.М.Николаенко, S.M.Nikolaenko

Національний університет харчових технологій

В статті автором розглядаються ефективні механізми підвищення конкурентоспроможності галузі, запропоновано створення кластеру, як одного із таких механізмів.

Автор розглядає кластер як стійке партнерство взаємопов'язаних підприємств, установ, організацій, окремих осіб який може мати потенціал, що перевищує просту суму потенціалів окремих складових. Цей приріст виникає як результат співпраці і ефективного використання можливостей партнерів протягом тривалого періоду, поєднання кооперації і конкуренції.

В статті проаналізовані різні сценарії побудови кластера та визначено найбільш сприятливі для сучасного стану економіки України ї запропоновано можливі механізми фінансування створення кластеру.

В статье автором рассматриваются эффективные механизмы повышения конкурентоспособности отрасли, предложено создание кластера, как одного из таких механизмов.

Автор рассматривает кластер как стойкое партнерство взаимосвязанных предприятий, учреждений, организаций, отдельных личностей, который может иметь потенциал, превышающий простую сумму потенциалов отдельных составляющих. Этот прирост возникает как результат сотрудничества и эффективного использования возможностей партнеров на длительном периоде, сочетания кооперации и конкуренции.

В статті проаналізовані різні сценарії побудови кластера і визначено найбільш сприятливі для сучасної економіки України і запропоновані можливі механізми фінансування створення кластеру.

In the article an author is examine the effective mechanisms of increase of competitiveness of industry, creation to the cluster is offered, as one of such mechanisms.

An author examines a cluster as proof partnership of associate enterprises, establishments, organizations, individuals can have potential that exceeds the simple sum of potentials of separate constituents. This increase arises up as a result of collaboration and effective use of possibilities of partners on the protracted period, combination of co-operation and competition.

In the article the different scenarios of construction of cluster are analysed and certainly most favorable for modern the economies of Ukraine of it are offered possible mechanisms of financing of creation to the cluster.

Ключові слова: кластер, механізм, конкурентоспроможність, інтеграція, фінансування, моделі, моніторинг

Ключевые слова: кластер, механизм, конкурентоспособность, интеграция, финансирование, модели, мониторинг

Keywords: cluster, mechanism, competitiveness, integration, financing, models, monitoring

Постановка проблеми. Україна повинна зайняти гідне місце в світовій спільноті. Необхідна умова цього - розвиток нової української економіки, підвищення ефективності і конкурентоспроможності українських підприємств. В умовах жорстокої конкуренції на світових ринках співпраця і спільний пошук оптимального шляхів розвитку є єдино можливими для українських підприємств.

У цих умовах перед національною промисловістю стоять непрості завдання: треба забезпечити конкурентоспроможність як в боротьбі за вітчизняного споживача, так і за нові світові сегменти ринку. Для вітчизняного виробника ситуація посилюється багатьма українськими проблемами об'єктивного і суб'єктивного характеру. Наприклад, має місце випереджаюче зростання тарифів на енергоносії, заробітної плати і інших чинників, що визначають витрати, по відношенню до продуктивності праці. У цих умовах для багатьох компаній знижується і без того невисока рентабельність.

Сьогодні в економіці України і її регіонів, в окремих компаніях необхідно знаходити ефективні рішення, що забезпечують підвищення продуктивності. Природними заходами по забезпеченню належної конкурентоспроможності є прийняття інноваційних стратегій на всіх рівнях – державному, регіональному, галузевому, на рівні компаній і підприємств.

Аналіз досліджень та публікації з проблеми. Над проблемою дослідження окремих питань розвитку ефективного механізму підвищення конкурентоспроможності галузі у вітчизняній науці працювало низка вчених, окремі питання створення кластера розглядалися у працях Войнаренко М.П., Геєць В.М., Семиноженко В.П., Соколенко С.І.

Мета статті полягає у всебічному осмисленні, висвітленні кластеру, як ефективного механізму підвищення конкурентоспроможності галузі.

Виклад основного матеріалу. Зростання консолідації виробників і постачальників, глобалізація виробництва і логістики, підвищення вимог до якості, логістики організації виробництва, застосування сучасних виробничих і управлінських технологій – все це змушує шукати нові форми взаємодії і підштовхує суб'єкти бізнесу до активного включення в сучасні інтеграційні процеси.

Кластер – інструмент підвищення конкурентоспроможності Світовий досвід дає приклади підвищення конкурентоспроможності територій і виробничих комплексів шляхом реалізації орієнтованої для кластера регіональної політики. Тобто під кластером слід розуміти територіально-галузеве партнерство підприємств і організацій, об'єднане інноваційною програмою впровадження передових виробничих, інжинірингових і управлінських технологій з метою підвищення конкурентоспроможності учасників кластера.

При цьому треба враховувати, що кожен з учасників вирішує свої характерні завдання, що визначаються його статутними, програмними, нормативними документами. Але в межах регіону влада, бізнес і суспільство можуть знайти коло загальних завдань.

Кластер як стійке партнерство взаємопов'язаних підприємств, установ, організацій, окремих осіб може мати потенціал, який перевищує просту суму потенціалів окремих складових. Цей приріст виникає як результат співпраці і ефективного використання можливостей партнерів протягом тривалого періоду, поєднання кооперації і конкуренції.

Компанії виграють, маючи можливість ділитися позитивним досвідом і знижувати витрати, спільно використовуючи одні і ті ж послуги і постачальників.

Учасниками кластерів є виробники і постачальники, інжинірингові і консалтингові фірми, науково-дослідні організації і ВНЗ, кредитні організації і банки, інфраструктура адміністрації регіонів і професійні і суспільні організації. Постійна взаємодія сприяє формальному і неформальному обміну знаннями, співпраці між організаціями з взаємодоповнюючими активами і професійними навиками. Утворення так званої «критичної маси» компаній в кластері служить стимул-реакцією для подальшого залучення в кластер нових компаній, інвестицій, послуг і постачальників, а також підтримує процеси формування власних професійних кадрів.

У багатьох розвинених країнах галузеві кластери стали звичною формою організації бізнесу-співтовариств. Як характерні приклади можна назвати автомобільний (Північний Рейн-Вестфалія, Німеччина), хімічний (Сінгапур), біотехнологічний (Швеція), продуктовий (Арізона, США), телекомунікацій (Італія), аерокосмічний (Іспанія) кластери.[2]

Як правило, кластери спрямовані на досягнення наступних цілей:

- підвищення конкурентоспроможності учасників кластера за рахунок впровадження нових технологій;
- зниження витрат і підвищення ефективності відповідних наукомістких послуг за рахунок ефекту синергії і уніфікації підходів в логістиці, інжинірингу, інформаційних технологіях, менеджменті якості і т.д.;
- забезпечення зайнятості в умовах реформування крупних підприємств і аутсорсинга;
- консолідоване лобіювання інтересів учасників кластера в різних органах влади .[3]

Проведені дослідження показують, що кластери стимулюють значне підвищення продуктивності і впровадження інновацій.

Серед чинників, що мотивують інтеграцію різних форм і організацій в галузевий кластер, можна відзначити наступні:

- погоджені вимоги головних партнерів до своїх постачальників і дилерів ;
- зниження витрат на впровадження нових технологій за рахунок ефекту масштабу;
- ефективніший характер колективних інновацій в наукомістких галузях, включаючи ко-дизайн при вертикальній інтеграції і горизонтальну кооперацію при аутсортигу;

- збільшення потенційного ринку інжинірингових і консалтингових послуг, у тому числі для малих підприємств, за рахунок впровадження субконтрактингу при виконанні комплексних проектів і програм;

- розширення доступу до інформації про потреби ринку і просування продукції і послуг малого бізнесу на ринок крупних підприємств;

- підвищення можливості підприємств, у тому числі малих, до залучення інвестицій і грантів;

- ефективніша система виходу на зарубіжних партнерів і нові ринки.

Існуючі кластери характеризуються різними моделями моніторингу і механізмами ухвалення рішення.

Побудова кластера може здійснюватися в трьох сценаріях:

- «зверху до низу», тобто з першочерговим утворенням органів дорадчої координації і моніторингу, визначенням стратегії кластера в цілому і його ресурсною підтримкою;

- «від низу до верху», тобто вибудовування окремих проектів і програм, інтегруючих потенційних учасників кластера;

- змішаний варіант, коли паралельно в часі поєднуються обидва підходи. Третій сценарій представляється найбільш прийнятним для справжнього етапу розвитку економіки України.

Природно у край важливими є механізми фінансування кластера.

Серед найбільш значимих статей витрат на діяльність кластера слід зазначити:

- витрати на створення кластера;
- витрати на розвиток інфраструктури і її підтримку;
- витрати на окремі проекти і програми кластера.[5]

Фінансування створення кластера, як правило, ведеться на основі бюджетних ресурсів або крупного спонсора (це можуть бути, наприклад, кореневі підприємства кластера).

Фінансування інфраструктури і окремих проектів в кластерах здійснюється як на основі змішаного фінансування – внески підприємств – учасників кластерів (або відповідних проектів) і бюджетного фінансування (Німеччина), так і у відсутності або з мінімальною участю бюджетних ресурсів (Великобританія).

Для України можливий варіант інтеграції ресурсів за рахунок вкладів учасників і фінансування із засобів різних спеціалізованих програм і фондів. Можна зробити висновок, що кластеризація економіки – один з ефективних засобів вирішення тих масштабних завдань, які стоять перед Україною.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного аналізу, слід зазначити: практичне значення досліджень полягає у використанні кластерного підходу для: сприяння росту зайнятості; зростання інвестування промислових підприємств; упровадження інновацій; підвищення рівня конкурентоспроможності країни та її регіонів.

Процес кластеризації супроводжується реалізацією загальнодержавної політики, спрямованої на підтримку науково-технічного прогресу, інноваційного розвитку країни, проведенням фінансово-економічних, адміністративних, регуляторних реформ, розробкою загальнонаціональних та регіональних стратегій розвитку територій. Світовий досвід кластеризації може стати в нагоді Україні – для її подальшого економічного розвитку.

Література

1. Портер М «Міжнародна конкуренція : пер з англ/М.Портер: під редакцією В.Д.Щетиніна. М.:Міжнародні відносини,1993.901с.
2. Сіразетдинов Р.Т.,Бражкіна А.А. «Універсальна структурна модель типового економічного кластера» Управління великими системами, випуск 29.
3. Мицюк С. «Розвиток кластерів в національній економіці,як ефективний механізм підвищення конкурентоспроможності» Вісник київського національного університету імені Т.Шевченка.123/2011.
4. Сіразетдинов Т.К.,Родіонов В.В. Сіразетдинов Р.Т., «Динамічне моделювання економіки регіону.-Казань,Вид-во «Фен», 2005-320с.
5. Г.Р. Хасаев, Ю.В. Михеев «Кластеры:Через партнерство к будущему».